

поєднує загальнонаукові, спеціальні та юридично-галузеві компоненти [6]. Саме така комплексність і системність робить широке розуміння методології особливо цінним у правовій науці.

Література:

1. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голова) [та ін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
2. Мельник Я. Помилки у системі традиційної логіки: філософсько-діалектичний та комунікативно-девіатологічний аспекти. Івано-Франківськ, 2019. 107 с.
3. Новицький В. Методологія наукового дослідження юридичних гарантій прав людини. *Альманах права. Трансформація законодавства України в сучасних умовах*. 2018. Вип. 9. С. 233–237
4. Сухонос В. В. Теорія держави і права : підручник. Суми : Університет.кн., 2018. 544 с.
5. Семеніхін І. В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз : наук. доп. Харків : Юрайт, 2012. 87 с.
6. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2018. 716 с.
7. Канзафарова І. С. Поняття методології правознавства. *Теорія права і держави* / за заг. ред. А. С. Васильєва. Київ : КНТ, 2010. С. 31–32.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-154>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТИМУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ТОРГІВЛІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ

Капацина Микола Васильович

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного прав,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Ефективне стимулювання місцевої економіки та розвитку торговельних зв'язків територіальних громад можливе лише за наявності чіткого розподілу повноважень та автономії місцевих органів влади. В країнах ЄС основи місцевого самоврядування закріплені як у національних конституціях, так і в міжнародних актах. Важливим документом є Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р., яка

визначає, що місцеві влади мають право і здатність самостійно регулювати й управляти суттєвою частиною державних справ у межах закону, володіючи широкою автономією щодо своїх повноважень, способів їх реалізації та необхідних ресурсів [1]. Принцип децентралізації та самоврядності закладено і в конституціях багатьох європейських країн. Наприклад, Конституція Польщі (ст. 15) проголошує децентралізацію публічної влади, а розділ про місцеве самоврядування гарантує юридичну самостійність та право місцевих органів видавати нормативні акти з питань місцевого значення (ст. 94), причому всі справи місцевого значення, не віднесені до інших рівнів, належать до відання гмін (муніципалітетів) [2]. Окремі спеціальні закони визначають повноваження органів місцевого самоврядування щодо розвитку територій; зокрема, в Польщі законом прямо віднесено економічний розвиток до власних (самоврядних) повноважень регіонального рівня влади – воєводств [2].

Подібні підходи існують і в інших державах ЄС: місцеві та регіональні ради мають мандат на стимулювання економічного зростання громад через місцеві програми розвитку, планування територій, управління інфраструктурою тощо при загальному дотриманні національного законодавства. На наднаціональному рівні принцип субсидіарності в Європейському Союзі відіграє ключову роль у визначенні, на якому рівні – європейському, національному чи місцевому – мають ухвалюватися рішення з певних питань. Згідно з ст. 5(3) Договору про Європейський Союз, у сферах спільної компетенції перевага надається діям на нижчому рівні, якщо цілі дії можуть бути досягнуті державами самостійно, і лише коли завдання неможливо успішно реалізувати на національному або місцевому рівні, втручається союзний рівень. Принцип субсидіарності покликаний гарантувати максимальну наближеність прийняття рішень до громадян, розподіл повноважень між рівнями влади та самостійність місцевих органів у межах їх компетенції.

Таким чином, правова система ЄС і його держав-членів створює сприятливі умови, за яких місцева влада уповноважена й спроможна здійснювати заходи для розвитку місцевої економіки.

У США нормативно-правові засади повноважень місцевої влади історично визначаються системою федералізму та законодавством окремих штатів. Конституція США через Десяту поправку резервує за штатами усі повноваження, не делеговані федеральному уряду, а органи місцевого самоврядування (муніципалітети, округи) є підпорядкованими створеннями штатів. Відповідно, обсяг і характер їхніх повноважень у сфері економічного розвитку визначаються законодавством штатів. Більшість штатів керуються доктриною Діллона

(так зване правило Діллона) [3], згідно з якою місцеві органи влади можуть здійснювати лише ті функції, що прямо дозволені законом штату.

Назване на честь судді з Огайо дев'ятнадцятого століття Джона Форреста Діллона, який відомо виклав цей принцип, правило Діллона є суворим тлумаченням повноважень місцевих органів влади у Сполучених Штатах. Зазначене правило ґрунтується на їхній правовій основі як «створень» урядів штатів, таким чином стверджуючи світ обмеженої автономії для муніципалітетів та інших місцевих органів влади. Таким чином, місцеві повноваження обмежуються тим, що прямо надають законодавчі органи штатів та конституції, що є необхідним або мається на увазі під цими делегованими повноваженнями, і що є суттєвим для цілей муніципальної корпорації. Будь-які сумніви щодо того, що є допустимим, мають вирішуватися судами проти місцевих органів влади та на користь державного контролю. Місцеві органи влади, за словами Діллона, є «простими орендарями за бажанням свого законодавчого органу» [4]).

Суддя Діллон висловив загальноприйняту правову мудрість у дев'ятнадцятому столітті, що також відображає твердження про законодавчі повноваження штатів у багатьох сферах та поширену недовіру до компетентності та чесності муніципальних органів влади. Його вичерпне та переконливе формулювання з'явилося у п'яти виданнях його «Коментарів до закону муніципальних корпорацій» (вперше опублікованих у 1872 році) та вплинуло на покоління адвокатів та судів. «Правило Діллона» стало метафорою патерналізму державної влади щодо місцевих питань, за якого законодавчі органи штатів діяли як ефективні органи управління для місцевих органів влади. Маючи мало, якщо взагалі мали, повноваження визначати власний курс, місцеві органи влади постійно зверталися до столиць своїх штатів як прохачі, прагнучи законодавства про зміни як звичайні, так і надзвичайні, наприклад, для збільшення зарплат міських рад та муніципальних службовців, стягнення певних зборів та реорганізації департаментів. Інший відомий суддя Середнього Заходу у XIX столітті, Томас Макінтайр Кулі з Мічигану, висловив протилежну точку зору на муніципальну владу, а отже, і на відносини між штатом та місцевими органами влади. Кулі писав, що місцеві органи влади мають невід'ємне право на самоврядування, яке можна простежити до англосаксонських традицій і яке з'явилося в управлінні деякими колоніальними громадами під час англійського заселення країни. Порівняно зі суворо легалістичною та державно-орієнтованою інтерпретацією Діллона, теорія Кулі базувалася на позаконституційних елементах народного суверенітету та низових засадах американської демократії. Хоча

доктрина Кулі цитувалася судами в низці штатів, вона ніколи не досягла рівня прийняття та застосування, досягнутого правилом Діллона [5].

З роками розуміння правила Діллона поступово послаблювалося, оскільки багато штатів делегували різний ступінь дискреційних повноважень своїм муніципальним та окружним органам влади, включаючи можливість приймати хартії самоуправління зі структурною гнучкістю. Тим не менш, правило Діллона продовжує окреслювати основні правові відносини між штатами та місцевими органами влади: органи влади штатів є кінцевим джерелом місцевої влади, як обмеженої, так і розширеної [3].

Водночас значна частина штатів запровадила принцип «home rule» (самоврядності громад) [5], надаючи містам і округам конституційне або законодавче право самим ухвалювати локальні норми з питань місцевого значення, які не суперечать законодавству штату чи федерації. У штатах із режимом home rule муніципалітети отримують ширші дискреційні повноваження, наприклад щодо місцевого планування, регулювання підприємницької діяльності, встановлення місцевих податків та зборів тощо. Натомість у штатах, де діє жорстке правило Діллона, муніципалітет мусить отримати дозвіл законодавчого органу штату на впровадження будь-якої ініціативи, не передбаченої прямо штатними законами.

Таким чином, у правовому полі США спостерігається різноманітність підходів: від значної автономії великих міст (як-от право міст-«home rule» запроваджувати програми стимулювання бізнесу, власні фонди розвитку, зони реконструкції тощо) до ситуацій, коли можливості місцевої влади обмежені рамками, встановленими штатом. У підсумку, на відміну від більшості європейських країн, де базові принципи місцевого економічного розвитку впливають із конституційної самоврядності та принципу субсидіарності, у США правові межі діяльності місцевої влади значною мірою залежать від політики окремого штату, що варто враховувати при запозиченні досвіду: українське законодавство вже запровадило засади децентралізації та гарантії місцевого самоврядування, що є передумовою для реалізації іноземних практик стимулювання розвитку на місцевому рівні.

Зарубіжна практика демонструє широкий арсенал адміністративно-правових інструментів, що використовуються місцевою владою для заохочення економічної активності на своїй території. До таких інструментів належать, зокрема: податкові пільги для бізнесу, створення спеціальних економічних зон, спрощення регуляторних процедур для підприємців (наприклад, реєстрації бізнесу, отримання дозволів), публічно-приватні проекти розвитку інфраструктури, фінансова

підтримка малого і середнього підприємництва тощо. Вибір і поєднання цих механізмів залежить від правового поля конкретної країни та пріоритетів місцевої політики. Податкові стимули.

Література:

1. European Charter of Local Self-Government.
<https://rm.coe.int/european-charter-of-local-self-government-eng/1680a87cc3>

2. Poland. European Committee of the Regions.
<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Poland.aspx>

3. Alvin D. Sokolow. Dillon's Rule.
<https://federalism.org/encyclopedia/no-topic/dillons-rule>

4. City of Clinton v. Cedar Rapids and Missouri River Railroad, 24 Iowa 455, 475.

5. Карлетті Е., Городніченко Ю., Кранен Я., Рашкован В., Роднянський О., Сологуб І. Відбудова України: варіанти політики для розбудови ефективної фінансової архітектури.
https://cepr.org/system/files/2024-04/CEPR%20Ukraine%202024_Ukraine%20translation_0.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-155>

ПРАВО НА ДОЗВІЛЛЯ ТА СОЦІАЛЬНУ РЕКРЕАЦІЮ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Уманців Богдан Богданович

здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Право людини на відпочинок закріплене як на міжнародному, так і на національному рівні. У Загальній декларації прав людини 1948 року зазначено: «кожна людина має право на відпочинок і дозволля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку». Конституція України (ст. 45) гарантує кожному працюючому право на відпочинок, забезпечуване наданням днів щотижневого відпочинку і оплачуваної щорічної відпустки. Таким чином, в українському законодавстві право на відпочинок розглядається передусім у трудовому вимірі – як можливість працівника мати час для відновлення сил (вихідні, відпустки тощо). Проте поняття дозволля є